

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและเทคโนโลยีของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต สถานะสุขภาพ พฤติกรรมอนามัยและรูปแบบความต้องการ การบริการสาธารณสุขของประชาชนในประเทศไทยเปลี่ยนไป คุณภาพ และประสิทธิภาพ การบริการเป็นสิ่งสำคัญที่ประชาชน ต่างมีความต้องการและเรียกร้องมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่สถานบริการสุขภาพที่ ต้องการพัฒนาระบบบริการอย่างจริงจังเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อพัฒนาระบบบริการให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน การมีสุขภาพดีเป็นสิ่งที่ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ พึงมี ประชาชนไทยทุกคนควร ได้รับบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่จำเป็นอย่างทั่วถึง เพื่อให้มีการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขตามอัตภาพ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ไม่ประสบกับ ความเจ็บป่วยที่ไม่จำเป็น หรือที่ป้องกัน ได้ ดังนั้นเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดีและสามารถเข้าถึง บริการได้อย่างทั่วถึง กระทรวงสาธารณสุขซึ่งมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ โดยตรง ในการให้ บริการสาธารณสุขแบบผสมผสานด้านการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกัน โรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่ประชาชนทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้มี รายได้น้อย ผู้สูงอายุ ผู้พิการทุพพลภาพ ผู้ใช้แรงงาน ตลอดจนกลุ่มผู้ด้อย โอกาสทางสังคมอื่นๆ และสนับสนุน ให้เข้าถึงสถานบริการของรัฐทุกระดับ

ในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ จัดทำขึ้นเพื่อชี้นำทิศทางการพัฒนาสุขภาพในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การพัฒนาสุขภาพไทยไปสู่ระบบ สุขภาพพอเพียงสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การกำหนดทิศทางการพัฒนาสุขภาพ ดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการทบทวนสถานการณ์แนวโน้มปัญหาสุขภาพ ระบบบริหาร และ ระบบบริการสุขภาพที่สัมพันธ์กับสถานการณ์ของทุนทางเศรษฐกิจทุนทางสังคม และทุนทาง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในบริบทภายในประเทศและระหว่างประเทศ ตลอดจน การระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและประมวลผลเป็นกรอบแนวคิด วิสัยทัศน์ เป้าหมายยุทธศาสตร์ การพัฒนาและการแปลงไปสู่การปฏิบัติ (กระทรวงสาธารณสุข. 2550 : 6-7)

สถานีนอามัยเป็นสถานบริการสาธารณสุขระดับตำบล ซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการสุขภาพของประชาชนในระดับปฐมภูมิ (Primary Care) เป็นสถานบริการที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในชนบทมากที่สุด เป็นจุดเชื่อมระหว่างชุมชนกับระบบบริการสาธารณสุขในระดับต่างๆ มีภารกิจและหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณสุขแบบผสมผสานด้านการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพและดูแลผู้พิการ มีเขตรับผิดชอบชัดเจน ที่ผ่านมสถานีนอามัยมีส่วนสำคัญอย่างมากในการจัดบริการขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชน และช่วยแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข (กระทรวงสาธารณสุข, 2550 : 7)

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ ประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ให้เข้ารับการอบรมความรู้ทางด้านสาธารณสุขเพื่อเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพในหมู่บ้าน การกำหนดคุณสมบัติของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ เนื้อหาหลักสูตรที่อบรมแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มความรู้พื้นฐาน (ภาคบังคับ) กลุ่มความรู้เฉพาะ เป็นความรู้เรื่องที่เป็นปัญหาสาธารณสุขในพื้นที่และความรู้ด้านนโยบายต่างๆ ในการพัฒนางานสาธารณสุขในแต่ละท้องถิ่น สำหรับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เช่น เป็นผู้รับข่าวสาธารณสุขและข่าวสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของเพื่อ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และเพื่อนบ้าน เป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ประชาชน ให้บริการช่วยเหลือรักษา เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุข ซึ่งแบ่งการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้แก่

- 1) เป็นผู้แจ้งข่าวสารสาธารณสุขแก่เพื่อนบ้านในเขตรับผิดชอบ
- 2) เป็นผู้รับข่าวสาธารณสุขและข่าวสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน
- 3) เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน
- 4) ให้บริการช่วยเหลือรักษาพยาบาล
- 5) เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุข
- 6) เป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในชุมชน
- 7) คุ้มครองสิทธิประโยชน์ทางด้านสาธารณสุขของประชาชนในชุมชน และ
- 8) เป็นแกนกลางในการประสานงานการดำเนินงานสาธารณสุขของหมู่บ้าน

ในปัจจุบันอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวนสถานีนอามัยทั้งสิ้น 15 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 1 แห่ง สถานีนอามัยบ้านหนองไผ่ เป็นสถานีนอามัยหนึ่งในตำบลสิงห์โคก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ดูแลรับผิดชอบหมู่บ้านทั้งสิ้น 8 หมู่บ้าน ดำเนินงานตามเกณฑ์การประเมินการปฏิบัติงานตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนด ประชาชนต้องได้รับบริการที่ได้มาตรฐาน พึงพอใจในคุณภาพทุกระดับการให้บริการ สถานีนอามัยต้องมีการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานใหม่เน้นเชิงรุกมากกว่าตั้งรับ เน้นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมให้มากขึ้น และมีการบริการที่หลากหลาย

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ของอำเภอเกษตรวิสัย มีจำนวนทั้งสิ้น 2,942 คน (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเกษตรวิสัย, 2552 : 8) อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ จำนวน 125 คน ที่ปฏิบัติงานในชุมชนคอยช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาสาธารณสุขให้กับพี่น้องประชาชน ช่วยประสานงานกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ช่วยพัฒนาสถานีอนามัยมาร่วมสองทศวรรษ ผลสำเร็จของงานเป็นที่พอใจระดับหนึ่ง ในระยะเปลี่ยนผ่านมีการปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุขใหม่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บทบาทจะเพิ่มมากขึ้นปฏิบัติงานเป็นรูปธรรมชัดเจน มีส่วนร่วมสนับสนุนพัฒนาสถานีอนามัย อันจะส่งผลให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้น

จากการประมวลเอกสารข้างต้นชี้ให้เห็นว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีบทบาทหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขให้กับพี่น้องประชาชน เป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ประชาชน ให้บริการช่วยเหลือรักษา เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุข ประสานงานกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย และมีส่วนร่วมสนับสนุนพัฒนาสถานีอนามัย เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้น ซึ่งบทบาทหน้าที่ดังกล่าวส่งผลต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามหมู่บ้านที่อาสาสมัครสาธารณสุขอาศัยอยู่และระยะเวลาที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานการศึกษา

1. ความคิดเห็นของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับปานกลาง

2. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่มีหมู่บ้านที่อยู่อาศัย และที่มีระยะเวลาที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ หมู่บ้านในเขตรับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเขตรับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 125 คน และให้ถือว่าประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง (สถานีอนามัยบ้านหนองไผ่. 2552 : 8)

3. ตัวแปรที่กำหนดในการศึกษา สำหรับตัวแปรในการศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย

3.1.1 หมู่บ้านที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาศัยอยู่

3.1.2 ระยะเวลาที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ ความคิดเห็นของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านต่างๆ ตามลักษณะการดำเนินงาน จำนวน 3 ด้าน คือ (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. 2552 : 88 - 89)

3.2.1 ด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

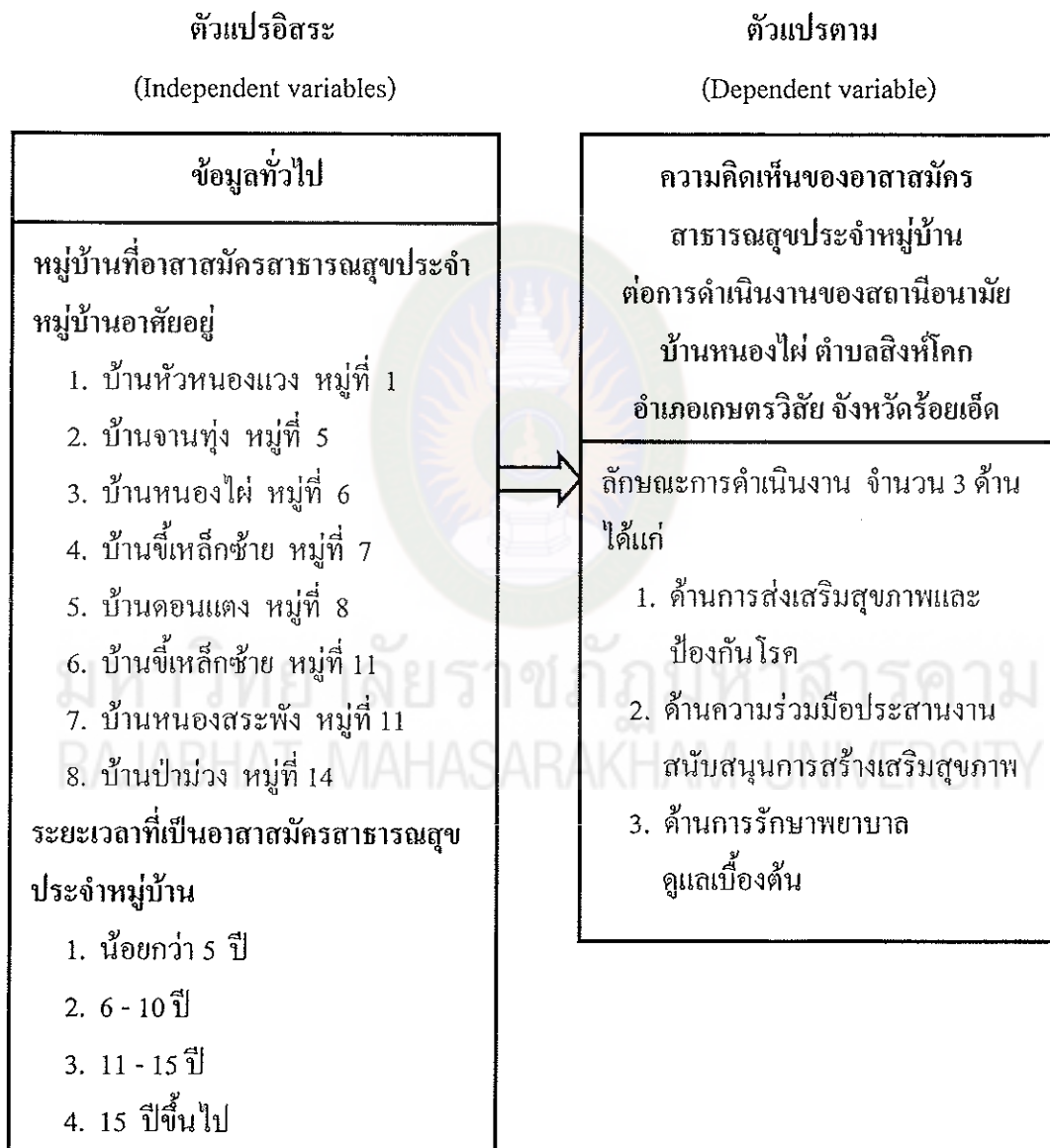
3.2.2 ด้านความร่วมมือประสานงาน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

3.2.3 ด้านการรักษาพยาบาล ดูแลเบื้องต้น

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ ตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2553 - กรกฎาคม 2553

กรอบแนวคิดการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษาความคิดเห็นของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ศึกษากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ความคิดเห็น** หมายถึง ความเชื่อ ความคิด การลงความเห็น การเล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งนี้มาจากพื้นฐานความรู้ ทักษะคติประสบการณ์ และสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของบุคคล โดยมักจะมีอารมณ์ เป็นส่วนประกอบ และในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึงความคิดเห็นของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

2. **สถานีอนามัย** หมายถึง สถานบริการสาธารณสุขระดับตำบลของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการสุขภาพของประชาชนในระดับปฐมภูมิ ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง สถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

3. **การดำเนินงาน** หมายถึง การให้บริการพื้นฐานด้านสาธารณสุขที่จำเป็นแก่ประชาชนทุกกลุ่มอายุ และบริการทั้งที่เป็นการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสภาพ ของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ และตามลักษณะการดำเนินงาน 3 ด้าน ดังนี้

3.1 **ด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค** หมายถึง สถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก ให้บริการด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค โดยตรง ซึ่งประกอบด้วย การให้บริการส่งเสริมสุขภาพที่ผสมผสานกับการรักษาพยาบาล ดำเนินการคัดกรองปัญหาความเสี่ยง ให้วัคซีน ควบคุมป้องกันโรคในระดับบุคคล ให้คำแนะนำ ความรู้และทักษะเพื่อสร้างศักยภาพประชาชนในการดูแลสุขภาพพื้นฐาน และการดูแลเบื้องต้นเมื่อเจ็บป่วย

3.2 **ด้านความร่วมมือประสานงาน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ** หมายถึง สถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก ดำเนินงานร่วมกับประชาชนและหน่วยงานอื่นที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในระดับชุมชน ตลอดจนการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดี

3.3 **ด้านการรักษาพยาบาล ดูแลเบื้องต้น** หมายถึง สถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โคก ให้บริการรักษาพยาบาล ดูแลเบื้องต้นในปัญหา/โรคที่พบบ่อย รวมถึงการฟื้นฟูสภาพและดูแลผู้พิการ โดยมีการกำหนดขอบเขตของสภาพปัญหาหรือรายชื่อโรคที่ควรดูแลให้ชัดเจน

4. **ผู้สื่อข่าวสารสาธารณสุข** คือ ประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนของหมู่บ้านมีบทบาททางด้านการสื่อสารเกี่ยวกับสาธารณสุข การเฝ้าระวังทางระบาดแจ้งข่าวการเกิดโรค และประสานงานเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอกะเทยศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

5. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ ประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ให้เข้ารับการอบรมความรู้ทางด้านสาธารณสุขเพื่อเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพในหมู่บ้าน และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ หมายถึง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอกะเทยศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

6. ระยะเวลาที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมายถึง รวมระยะเวลาที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในชุมชน โดยวิธีประชามหรือประชาธิปไตยให้เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ประโยชน์การศึกษา

1. ได้ทราบความคิดเห็นของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอกะเทยศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลในการนำมาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของสถานีอนามัยบ้านหนองไผ่ ตำบลสิงห์โลก อำเภอกะเทยศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY